

Phát triển kinh tế ban đêm của Trung Quốc và kinh nghiệm cho Việt Nam

Hà Thị Hồng Vân*, Nguyễn Diệu Hương**

Nhận ngày 10 tháng 7 năm 2022. Chấp nhận đăng ngày 1 tháng 11 năm 2022.

Tóm tắt: Kinh tế ban đêm hiện nay ở Trung Quốc đang có những đóng góp ngày càng lớn cho sự phát triển kinh tế của đất nước này. Trung Quốc đã đưa ra nhiều chính sách cả ở cấp trung ương lẫn cấp địa phương để tạo điều kiện thuận lợi cho sự phát triển kinh tế ban đêm. Kinh tế ban đêm ở nước này hiện nay có quy mô phát triển ngày càng lớn, khối lượng giao dịch ngày càng tăng. Tuy nhiên, các vấn đề nổi cộm như an toàn thực phẩm, vệ sinh môi trường vẫn đang cần được giải quyết một cách mạnh mẽ và triệt để hơn nữa. Thông qua việc tìm hiểu sự phát triển kinh tế ban đêm ở Trung Quốc, chúng ta thấy, đây là một động lực mới để phát triển kinh tế. Việt Nam cũng nên đưa ra các biện pháp chính sách phù hợp để có thể thúc đẩy sự phát triển kinh tế ban đêm cho đất nước mình.

Từ khóa: Kinh tế ban đêm, phát triển, Trung Quốc, Việt Nam.

Phân loại ngành: Kinh tế học

Abstract: The night economy in China is making increasingly large contributions to its economic development. The country has introduced a variety of policies both at the central and local levels to facilitate the development of the economy, which has been growing larger and larger, with increasing transaction volume. However, outstanding issues such as food safety and environmental hygiene still need to be resolved more strongly and thoroughly. Studying the development of the night economy in China, we see that it is a new driving force for economic development. Vietnam should also come up with appropriate policy measures to be able to promote the development of the night economy for itself.

Keywords: Night economy, development, China, Vietnam.

Subject classification: Economics

1. Mở đầu

Kinh tế ban đêm hiện là một bộ phận quan trọng của sự phát triển kinh tế chung ở Trung Quốc. Những con phố kinh doanh thâu đêm đã bùng nổ khắp các thành phố và các điểm du lịch của đất nước này. Kinh tế ban đêm với các hoạt động dịch vụ, kinh doanh từ 18 giờ tới 6 giờ sáng hôm sau đang được Chính phủ Trung Quốc tìm mọi cách phát triển. Hàng loạt biện pháp thúc đẩy nền kinh tế ban đêm đã được đưa ra với sự hỗ trợ mạnh mẽ từ chính quyền các cấp. Bởi lẽ, Chính phủ Trung Quốc đã nhận ra, nhu cầu tiêu dùng vào ban đêm trong khoảng những năm 2000 trở lại đây, thậm chí còn nhiều hơn vào ban ngày. Đồng thời, trong bối cảnh khó khăn về phát triển kinh tế, đây được coi là “mỏ vàng” đang được Trung Quốc khai thác và đẩy mạnh phát triển.

Có thể thấy, các địa phương của Trung Quốc đang đưa ra các chính sách thúc đẩy phát triển kinh tế ban đêm một cách đồng bộ, từ việc hỗ trợ tiền trợ cấp cho các con phố kinh doanh về đêm, cho đến việc tăng cường các tuyến xe, tăng thời gian phục vụ các chuyến tàu điện về đêm. Đồng thời, các trung tâm mua sắm giờ đây không chỉ phục vụ nhu cầu mua sắm, mà còn phục vụ cả nhu cầu giải trí, bằng cách mở các dịch vụ đồ uống, ban nhạc giải trí, mở rộng không gian ngoài trời...

* Trung tâm Phân tích & Dự báo, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam.

** Viện Nghiên cứu Trung Quốc, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam.

Email: miaoxiang030989@gmail.com

Từ đó, kinh tế ban đêm của Trung Quốc đã có điều kiện thuận lợi để phát triển, sự đóng góp của kinh tế ban đêm cho quá trình tăng trưởng kinh tế đang ngày một tăng lên rõ rệt.

“Kinh tế ban đêm” là một khái niệm du nhập từ nước ngoài vào Trung Quốc từ những năm 70 của thế kỷ XX, khi nước Anh muốn cải thiện hiện tượng trung tâm thành phố trống rỗng, im lặng vào ban đêm (Sohu, 2020a). Là một đối tượng nghiên cứu trong kinh tế học, “kinh tế ban đêm” nói về những hoạt động văn hóa kinh tế bắt đầu từ 6 giờ chiều hôm trước đến 6 giờ sáng hôm sau. Những hoạt động này chủ yếu là trong ngành dịch vụ, bao gồm những hành vi tiêu dùng trong lĩnh vực mua sắm, ẩm thực, du lịch, văn hóa nghệ thuật,...

Theo thống kê của tờ Nhân dân Nhật báo của Trung Quốc, kinh tế ban đêm bắt đầu xuất hiện từ những năm 50 của thế kỷ XX. Trong đó, “chợ đêm quốc doanh” có thể coi là nguyên mẫu của kinh tế ban đêm. Từ sau 1979, cùng với tiến trình của công cuộc cải cách mở cửa, kinh tế ban đêm bắt đầu trở thành một phần của sự phồn thịnh kinh tế Trung Quốc. Những khu vực chợ đêm có ánh đèn rực rỡ, người người qua lại đông nghịt, do những hộ kinh doanh cá thể tự kinh doanh nổi tiếng, bắt đầu mở rộng, mọc lên như nấm như: chợ đêm Đường Tây Hồ ở Quảng Châu, chợ đêm Tam Bài Lâu ở Nam Kinh, chợ đêm Bàn Phở ở Thượng Hải, chợ đêm Định An ở Hạ Môn (Nhân dân Nhật báo, 2019).

Đến khoảng những năm 2000, mô hình chợ đêm của Trung Quốc phát triển mạnh nhất, nhưng cũng xuất hiện một số vấn đề như: điều kiện vệ sinh không đảm bảo, lấn chiếm vỉa hè, ảnh hưởng đến kiến trúc thành phố,...

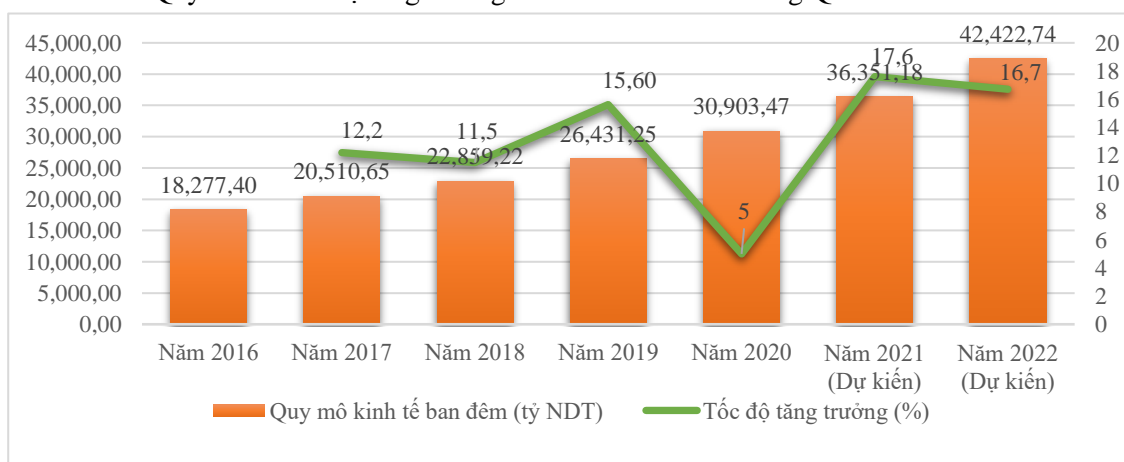
Sau đó khoảng 10 năm, các khu vực chợ đêm nổi tiếng dần đóng cửa. Thay thế vào đó, Trung Quốc mở ra thời kỳ kinh tế ban đêm thời đại 2.0. Đó là các khu trung tâm thương mại ở các thành phố lớn: Vương Phủ Tỉnh ở Bắc Kinh, Đường Nam Kinh ở Thượng Hải, Đường Bắc Kinh ở Quảng Châu,...

Có thể thấy, kinh tế ban đêm ở Trung Quốc có sự khởi đầu là chợ đêm quốc doanh, sau đó phát triển thành những khu chợ đêm của các hộ kinh doanh cá thể. Giờ đây phát triển thành các khu trung tâm thương mại với quy mô vô cùng lớn.

2. Thực trạng phát triển kinh tế ban đêm ở Trung Quốc trong giai đoạn từ Đại hội XIX Đảng Cộng sản Trung Quốc đến nay

Thứ nhất, quy mô và tốc độ tăng trưởng của nền kinh tế ban đêm ở Trung Quốc ngày càng tăng lên. Theo số liệu phân tích của iiMedia Research, từ năm 2016 trở lại đây, quy mô và tốc độ tăng trưởng của kinh tế ban đêm ở Trung Quốc tăng mạnh. Đến cuối năm 2020, quy mô đạt trên 30.000 tỷ nhân dân tệ (NDT), tăng trưởng 5% so với năm trước. Dự kiến đến năm 2022 sẽ đạt trên 40.000 tỷ NDT (Trung tâm Nghiên cứu nâng cấp ngành nghề iiMedia, 2021).

Biểu đồ 1: Quy mô và tốc độ tăng trưởng kinh tế ban đêm ở Trung Quốc 2016-2022

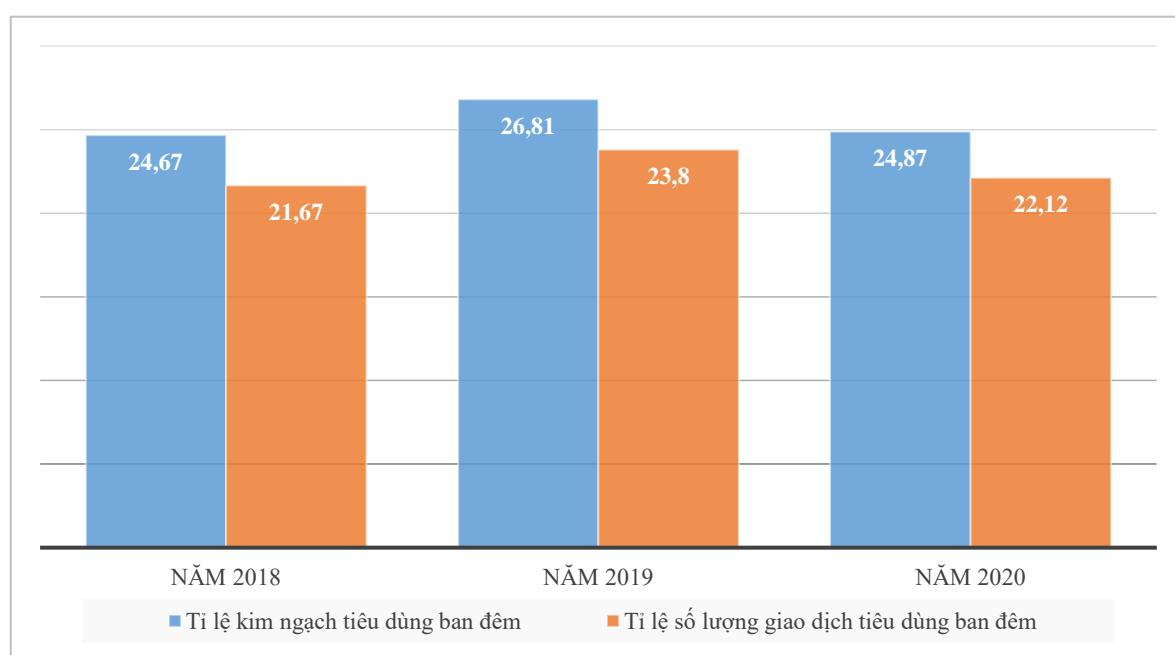
Nguồn: Trung tâm Nghiên cứu nâng cấp ngành nghề iiMedia, 2021

Biểu đồ 1 cho thấy, *thứ nhất*, số liệu thể hiện quy mô phát triển của nền kinh tế ban đêm ở Trung Quốc ngày càng tăng. Tốc độ tăng trưởng của năm 2020 so với các năm khác có phần thấp hơn, tuy nhiên vẫn là tăng trưởng dương. Điều này có thể lí giải vì năm 2020, Trung Quốc chịu ảnh hưởng nặng nề từ đại dịch Covid-19, mọi loại hình kinh tế đều bị ảnh hưởng theo, tốc độ tăng trưởng giảm sút là điều dễ hiểu.

Thứ hai, kim ngạch và số lượng giao dịch tiêu dùng ban đêm của Trung Quốc chiếm tỉ lệ khá lớn trong tổng kim ngạch tiêu dùng. Năm 2019 có xu hướng tăng mạnh. Tuy nhiên, đến năm 2020, cả tỉ lệ kim ngạch và tỉ lệ số lượng giao dịch đều giảm nhẹ do ảnh hưởng của dịch bệnh (Mạng Thông tin Kinh tế ngành nghề Trung Quốc, 2020).

Biểu đồ 2: Tỉ lệ kim ngạch và số lượng giao dịch tiêu dùng ban đêm của Trung Quốc 2018-2020

Đơn vị tính: %

Nguồn: Mạng Thông tin Kinh tế ngành nghề Trung Quốc, 2020

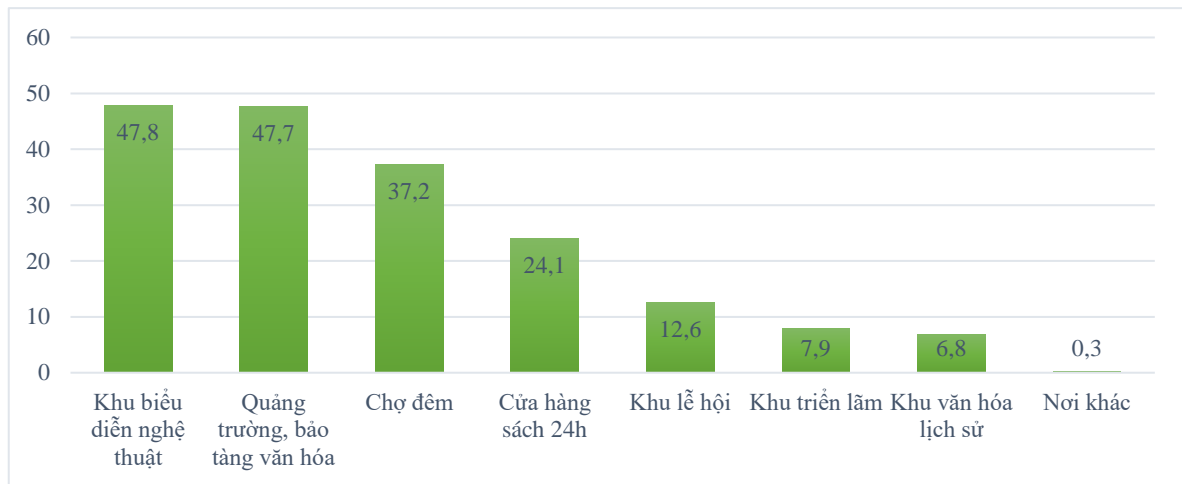
Thứ ba, một số lĩnh vực tiêu dùng chủ yếu của loại hình kinh tế ban đêm là: mua sắm, văn hóa giải trí, ẩm thực.

Về phương diện mua sắm: mua sắm ban đêm trở thành phương thức mua sắm chủ yếu của cư dân thành thị, hoạt động mua sắm trên mạng và mua sắm ở chợ đêm diễn ra mạnh mẽ. Tính từ tháng 5 đến tháng 7/2020, kim ngạch mua sắm ban đêm của người tiêu dùng chiếm 39,8% so với tổng kim ngạch của thị trường bán lẻ Alibaba (Nhân dân nhật báo, 2020). Có thể thấy, mua sắm trên mạng đã trở nên rất thuận tiện cho người dân Trung Quốc, và xu hướng mua sắm trên mạng vào ban đêm đã trở nên phổ biến. Tính từ 10/6-10/7/2020, tỉ lệ tiêu dùng ban đêm trên các nền tảng Taobao, Tmall đã là 40%, trong đó, người dân chủ yếu mua sắm từ khung giờ 20-22 giờ. Ngoài ra, người dân không mua sắm trên mạng sẽ trực tiếp mua sắm tại chợ đêm, tại các cửa hàng nhỏ. Những cửa hàng nhỏ này là cuộc sống mưu sinh của một nhóm người. Tính đến hết tháng 7/2020, ngành dịch vụ của Trung Quốc có khoảng hơn 90.000 cửa hàng nhỏ mới mọc lên. Theo số liệu báo cáo của Meituan, sự phục hồi của tiêu dùng tại các cửa hàng nhỏ toàn quốc vào tháng 7/2020 đạt 90%, trong đó, kinh tế ban đêm đang tạo ra nhiều động lực cho các cửa hàng nhỏ phát triển (Sohu, 2020c).

Về phương diện văn hóa giải trí: người dân Trung Quốc có thể lựa chọn loại hình văn hóa giải trí trên mạng như nghe nhạc, xem clip, chơi trò chơi điện tử; hoặc cũng có thể tham gia các hoạt động văn hóa giải trí tại các nơi công cộng như tập gym, xem phim, hát karaoke. Các hình thức văn hóa giải trí này cũng làm cho kinh tế ban đêm của Trung Quốc rất phát triển. Theo số liệu của Viện Nghiên cứu Ngành nghề Hoa Kinh, những địa điểm văn hóa giải trí thu hút được sự chú ý của người tiêu dùng trong kinh tế ban đêm năm 2020 bao gồm: khu biểu diễn nghệ thuật, quảng trường và bảo tàng văn hóa, tiếp đến là những khu chợ đêm, các cửa hàng sách 24h (Ngôn Cửu, 2020).

Biểu đồ 3: So sánh tỷ lệ sức thu hút của những địa điểm văn hóa giải trí ban đêm ở Trung Quốc 2020

Đơn vị tính: %

Nguồn: Ngôn Cửu, 2020

Tuy nhiên, người Trung Quốc hiện nay đa phần thích lựa chọn những phương thức văn hóa giải trí trên mạng nhiều hơn là tham gia vào các địa điểm thực tế. Số liệu của iiMedia Research cho thấy, nếu chỉ tính riêng trong Quý I năm 2021, có đến 68,1% người tiêu dùng lựa chọn hình thức văn hóa giải trí trên mạng. Còn lại - 31,9% - lựa chọn tham gia vào các địa điểm văn hóa giải trí thực tế (Sohu, 2021b).

Biểu đồ 4: Tỷ lệ lựa chọn tham gia các hoạt động văn hóa giải trí ban đêm ở Trung Quốc trong Quý I năm 2021

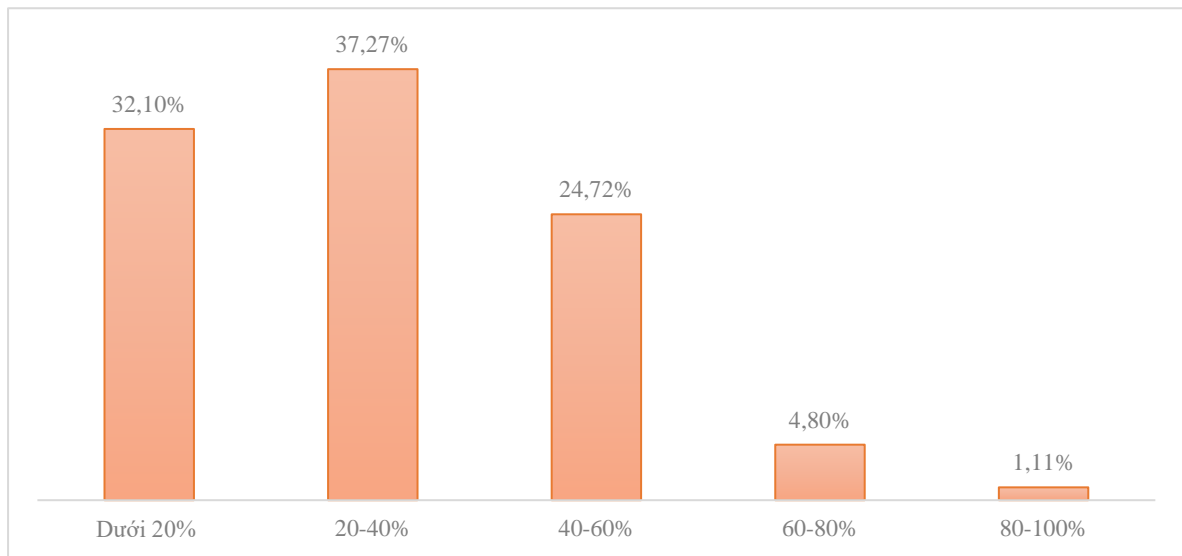
Đơn vị tính: %

Nguồn: Sohu, 2021b

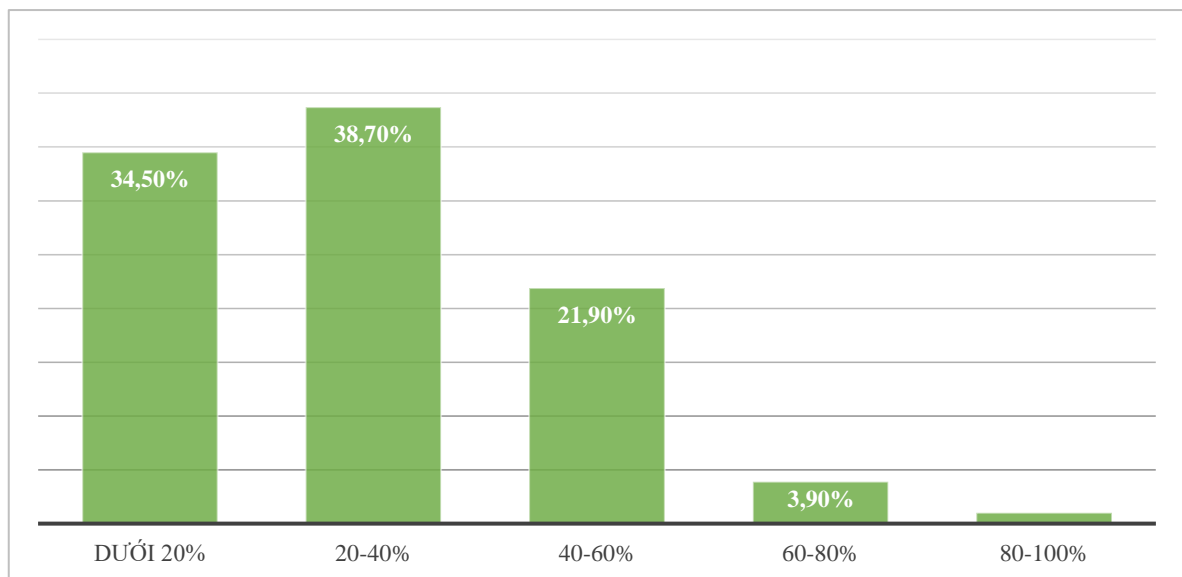
Về phương diện ẩm thực: người tiêu dùng có thể lựa chọn gọi đồ ăn qua mạng hoặc ra ngoài ăn đêm. Tuy nhiên, với sự phát triển mạnh mẽ của những nền tảng mua sắm, gọi đồ ăn qua mạng đang trở thành phương thức tiêu dùng chủ yếu trong lĩnh vực ẩm thực của người dân Trung Quốc. Ngoài ra, tiêu dùng ban đêm trong lĩnh vực ẩm thực trong giai đoạn hiện nay chiếm khoảng 20%-40% trong tổng kim ngạch tiêu dùng ẩm thực cả ngày của người dân Trung Quốc. Năm 2020, tỉ lệ này chiếm 37,27% (Sohu, 2020b). Trong Quý I năm 2021, con số này là 38,7% (Trung tâm Nghiên cứu nâng cấp ngành nghề iiMedia, 2021).

Biểu đồ 5: Tỷ lệ tiêu dùng ẩm thực ban đêm trong toàn bộ tiêu dùng ẩm thực trong ngày năm 2020

Nguồn: Sohu, 2020b

Biểu đồ 6: Tỷ lệ tiêu dùng ẩm thực ban đêm trong toàn bộ tiêu dùng ẩm thực trong ngày của Quý I năm 2021

Nguồn: Trung tâm Nghiên cứu nâng cấp ngành nghề iiMedia, 2021

Ngoài ra, các phương diện khác như du lịch, nghỉ ngơi, tham quan cũng rất phát triển, cũng là những điểm mạnh trong kinh tế ban đêm ở Trung Quốc.

Thứ tư, kinh tế ban đêm phát triển mạnh chủ yếu ở các thành phố khu vực phía nam Trung Quốc, khu vực phía bắc có phần kém phát triển. Theo Báo cáo về Sức ảnh hưởng kinh tế ban đêm của các thành phố Trung Quốc năm 2020, có 10 thành phố có sức ảnh hưởng kinh tế ban đêm nhất ở Trung Quốc, bao gồm: Trùng Khánh, Thành Đô, Trường Sa, Thanh Đảo, Bắc Kinh, Tây An, Thượng Hải, Thẩm Quyển, Quảng Châu, Vũ Hán (Sohu, 2021a). Trong danh sách này ta thấy xuất hiện chủ yếu là các thành phố ở khu vực phía nam Trung Quốc. Các thành phố này được đánh giá có sức ảnh hưởng trong lĩnh vực kinh tế ban đêm theo các tiêu chí: sức truyền bá, năng lực sáng tạo, quy mô ngành nghề, lưu lượng hàng hóa. Các tiêu chí này có căn cứ là số liệu công khai của chính phủ, số liệu từ những nền tảng kinh tế quan trọng, số liệu từ tin tức báo cáo.

Thứ năm, kinh tế ban đêm hiện nay ở Trung Quốc đang rất được tạo điều kiện phát triển. Bởi lẽ kinh tế ban đêm giờ đây được coi là chìa khóa cho sự mở rộng nhu cầu trong nước, phát triển kinh tế ở Trung Quốc. Các địa phương vì muốn mở rộng tiêu dùng nên đã ra sức ủng hộ nền kinh tế ban đêm phát triển bằng các chính sách cụ thể. Tháng 10/2019, Thành Đô ban hành “Ý kiến thực thi về việc phát triển kinh tế ban đêm thúc đẩy nâng cấp tiêu dùng”. Tháng 7/2019, Bắc Kinh ban hành “Biện pháp của Bắc Kinh về việc tiếp tục phát triển kinh tế ban đêm thúc đẩy tăng trưởng tiêu dùng”. Tháng 4/2019, Thượng Hải ban hành “Ý kiến chỉ đạo về việc Thượng Hải thúc đẩy phát triển kinh tế ban đêm”. Tháng 11/2018, Thiên Tân ban hành “Ý kiến thực thi về việc thúc đẩy phát triển kinh tế ban đêm”. Ngoài ra, các thành phố khác như: Trùng Khánh, Thanh Đảo, Hàng Châu, Nam Kinh, Thạch Gia Trang,... cũng đã ban hành các biện pháp chính sách mang tính chất thúc đẩy sự phát triển kinh tế ban đêm, mở rộng động lực tiêu dùng ban đêm (Mạng Thanh niên Trung Quốc, 2019).

Xem xét các con số phát triển kinh tế ban đêm của Trung Quốc trong một vài năm gần đây, kết hợp với sự quan tâm phát triển loại hình kinh tế này của Trung Quốc từ cấp trung ương đến địa phương, chúng ta có thể thấy, hiện nay kinh tế ban đêm ở Trung Quốc rất có tiềm năng.

Thực chất, kinh tế ban đêm ở Trung Quốc phát triển đã từ rất lâu. Và từ khoảng năm 2010, các trung tâm thương mại, con phố thương mại ban đêm ở các thành phố lớn đã rất sầm uất. Rồi cho đến ngày nay, quy mô của các trung tâm thương mại này ngày càng lớn hơn. Theo một thống kê của Bộ Thương mại Trung Quốc, có đến 60% việc tiêu dùng xảy ra vào ban đêm. Kim ngạch bán lẻ của các khu thương mại mô hình lớn từ 18 giờ đến 22 giờ mỗi ngày vượt hơn một nửa trong tổng cả một ngày. Có thể nói, ban đêm chính là thời kỳ hoàng kim của hành vi tiêu dùng (Sohu, 2019).

Tuy nhiên, kinh tế ban đêm ở Trung Quốc hiện nay vẫn tồn tại một số vấn đề cần giải quyết.

Thứ nhất, các biện pháp phát triển kinh tế ban đêm của các địa phương đưa ra đôi khi quá rộng, chưa phát huy được tính đặc sắc của từng địa phương. Có thể thấy, các địa phương ở Trung Quốc rất quan tâm đến phát triển kinh tế ban đêm và đã đưa ra hàng loạt các chính sách để nhằm tạo điều kiện thuận lợi cho kinh tế ban đêm. Nhưng đôi khi mục tiêu đưa ra lại quá lớn. Có những thành phố đưa ra phương án hành động trong 3 năm (2019-2021) để phát triển kinh tế ban đêm, nhưng lại đưa ra mục tiêu phát triển trên 6 phương diện: thành phố du lịch, văn hóa ban đêm, ẩm thực ban đêm, trào lưu mua sắm ban đêm, rèn luyện sức khỏe, học tập ban đêm (Ngôn Cửu, 2020). Trong đó, không xác định được cái nào là mục tiêu quan trọng nhất, nên gây ra lãng phí tài nguyên.

Thứ hai, kinh tế ban đêm ở Trung Quốc vẫn thiếu nội hàm văn hóa. Hiện nay, rất nhiều thành phố ở Trung Quốc phát triển kinh tế ban đêm chỉ dựa vào việc phát triển cảnh quan ban đêm, xây dựng những khu chợ đêm và trung tâm thương mại ban đêm. Tuy nhiên, theo Báo cáo Phát triển Kinh tế

ban đêm của Trung Quốc năm 2019, những hoạt động biểu diễn nghệ thuật ở những quảng trường văn hóa trong các ngày lễ đã thu hút rất nhiều người tiêu dùng. Có thể thấy người tiêu dùng hiện nay có xu hướng chú trọng đến văn hóa giải trí hơn, nhưng một số thành phố ở Trung Quốc vẫn chưa phát triển được hướng này.

Thứ ba, các vấn đề tạo môi trường kinh doanh cho kinh tế ban đêm ở Trung Quốc vẫn cần được giải quyết. Kinh tế ban đêm phát triển, tuy nhiên các vấn đề như: đảm bảo an ninh, đảm bảo vệ sinh môi trường, vệ sinh thực phẩm, đảm bảo giao thông,... vẫn là những vấn đề khó. Các địa phương cũng đã đưa ra các biện pháp tập trung vào những vấn đề này, nhưng thực tế vẫn còn nhiều bất cập.

3. Chính sách thúc đẩy sự phát triển kinh tế ban đêm ở Trung Quốc

Để phát triển kinh tế ban đêm, Trung Quốc đã đưa ra nhiều chính sách mang tính ủng hộ, thúc đẩy tiềm năng của kinh tế ban đêm.

3.1. Chính sách ở cấp trung ương

Ngày 23/8/2019, Quốc vụ viện (Chính phủ) Trung Quốc ban hành “Ý kiến của Văn phòng Quốc vụ viện về việc tiếp tục kích hoạt tiềm năng tiêu dùng văn hóa và du lịch”, trong đó nêu rõ: phát triển kinh tế ban đêm và các ngày lễ. Cụ thể là cần phải nỗ lực phát triển kinh tế du lịch văn hóa ban đêm. Khuyến khích những khu du lịch có điều kiện triển khai dịch vụ tham quan ban đêm với điều kiện bảo đảm an ninh, không làm phiền dân chúng. Làm phong phú thêm thị trường biểu diễn văn hóa ban đêm, tăng tính ưu việt cho các dịch vụ ẩm thực, mua sắm, biểu diễn nghệ thuật ban đêm, khuyến khích xây dựng “hiệu sách 24 giờ”. Mục tiêu là đến năm 2022 sẽ xây dựng được hơn 200 khu trung tâm tiêu dùng văn hóa du lịch ban đêm cấp quốc gia, quy mô tiêu dùng văn hóa du lịch ban đêm tiếp tục được mở rộng (Mạng Chính phủ Trung Quốc, 2019b).

Ngày 27/8/2019, Quốc vụ viện Trung Quốc ban hành “Ý kiến về việc đẩy nhanh phát triển lưu thông, thúc đẩy tiêu dùng thương nghiệp”. Đây là văn bản đưa ra 20 biện pháp thúc đẩy lưu thông và tiêu dùng. Trong đó, Điều 12 đặc biệt nhắc đến việc phải phát triển thị trường và thương mại ban đêm. Cụ thể: khuyến khích các con phố thương mại đặc sắc và quá trình hoạt động thương mại chủ yếu có sự liên kết với văn hóa, du lịch, nghỉ ngơi, kéo dài thời gian kinh doanh một cách hợp lý, mở ra những khu thương mại đêm khuya, cửa hàng tiện lợi 24 giờ, các con phố ẩm thực đêm khuya. Những địa phương có điều kiện có thể đầu tư mở rộng, xây dựng những trung tâm tiêu dùng ban đêm, đưa ra các biện pháp hoàn thiện về mặt giao thông, an ninh, môi trường về ban đêm, nâng cao mức độ tiện lợi và tăng mức tiêu dùng ban đêm (Mạng Chính phủ Trung Quốc, 2019a).

Đây được coi là hai văn bản chính thức đầu tiên của Chính phủ Trung Quốc nhắc đến phát triển kinh tế ban đêm. Các văn bản này do Quốc vụ viện ban hành, nhưng trong đó có cả sự kết hợp của rất nhiều các bộ, ngành có liên quan, đưa ra những biện pháp cụ thể về từng phương diện. Có thể thấy, hiện nay, Trung Quốc đã rất chú trọng đến phát triển kinh tế ban đêm, đưa ra mục tiêu rõ ràng, có quy mô.

Để cụ thể hóa những chủ trương trên, các bộ, ngành Trung Quốc đã đưa ra những chính sách cụ thể để phát triển các khía cạnh của kinh tế ban đêm.

Bộ Giao thông vận tải của Trung Quốc trong năm 2020 đã ban hành “Thông báo về việc làm tốt công tác giao thông vận tải, thúc đẩy tiêu dùng mở rộng và nâng cao chất lượng” (Weichi, 2020). Thông báo này đã nêu ra những biện pháp, yêu cầu về việc hoàn thiện bố cục xây dựng cơ sở hạ tầng giao thông, ở các khu thành phố lớn cần xây dựng cơ sở hạ tầng giao thông nhiều tầng lớp và có tốc độ cao, giải quyết những vấn đề khó trong việc đi lại của khách du lịch và dịch vụ nhu cầu cuộc sống.

Bộ Văn hóa và Du lịch của Trung Quốc trong năm 2021 đã ban hành “Thông báo về công tác triển khai xây dựng khu trung tâm tiêu dùng văn hóa và du lịch ban đêm cấp quốc gia đầu tiên” (Mạng Pháp luật, 2021). Mục tiêu của văn bản này đưa ra là sẽ xây dựng 200 khu trung tâm tiêu dùng văn hóa và du lịch ban đêm cấp quốc gia phù hợp với phương hướng phát triển văn hóa và du lịch, có nội hàm văn hóa sâu sắc, có đặc trưng địa phương nổi bật, quy mô tiêu dùng lớn, chất lượng tiêu dùng nâng cao.

3.2. Các chính sách ở cấp địa phương

Các địa phương Trung Quốc đã đưa ra nhiều chính sách đi thẳng vào vấn đề phát triển kinh tế ban đêm, coi đây là một trong những trọng tâm kinh tế cần mở rộng và nâng cấp. Các tỉnh thành ở Trung Quốc đưa ra hàng loạt những chính sách tập trung về vấn đề này. Nếu chỉ tính riêng năm 2019, Đại hội Phát triển Kinh tế ban đêm do Bộ Văn hóa và Du lịch Trung Quốc kết hợp với Viện Nghiên cứu Du lịch Trung Quốc tổ chức cho biết, đến hết tháng 10/2019, có đến hơn 40 thành phố đã công bố những chính sách liên quan đến du lịch ban đêm và kinh tế ban đêm (Mạng Tài chính thứ nhất, 2019). Năm 2020, các địa phương cũng tiếp tục đưa ra chính sách phát triển kinh tế ban đêm. Viện Nghiên cứu các ngành nghề thương mại Trung Quốc đã tổng hợp được 17 chính sách của 17 thành phố (tính đến hết tháng 7/2020) (Viện Nghiên cứu Ngành nghề thương nghiệp Trung Quốc, 2020a).

Các chính sách của từng địa phương khác nhau sẽ căn cứ vào tình hình thực tế của địa phương để đưa ra mục tiêu và biện pháp khác nhau nhằm phát triển kinh tế ban đêm. Tuy nhiên, các chính sách này đều tập trung vào việc hoàn thiện về mặt chế độ, hoàn thiện những điều kiện về mặt an ninh, môi trường, giao thông để phát triển kinh tế ban đêm. Ngoài ra, những địa phương có điều kiện còn đưa ra mục tiêu rất lớn. Điển hình như Trùng Khánh, nêu rõ mục tiêu cần nâng cao tỉ lệ tiêu dùng kinh tế ban đêm trong tổng tiêu dùng của thành phố theo hàng năm. Đến năm 2025, thành phố sẽ cơ bản hình thành nên cục diện phát triển kinh tế ban đêm “1+10+N” có bố cục hợp lí, ngành nghề đa dạng, chức năng hoàn thiện, đặc sắc nổi bật, quản lý quy phạm, có sự phối hợp phát triển giữa các khu vực, có sự dung hòa sâu sắc về mặt văn hóa và du lịch. Trong đó, “1” là dựa vào khu trung tâm “2 sông 4 bờ” để xây dựng nên trung tâm kinh tế ban đêm của toàn thành phố, “10” là việc xây dựng nên 10 khu mẫu kinh tế ban đêm chất lượng cao, “N” là các khu trung tâm kinh tế ban đêm sẽ được xây dựng ở các huyện và khu lân cận (Viện Nghiên cứu ngành nghề thương nghiệp Trung Quốc, 2020b).

4. Kinh nghiệm cho Việt Nam

Từ kinh nghiệm Trung Quốc có thể thấy rằng, phát triển kinh tế ban đêm là tất yếu, phù hợp với xu hướng quốc tế. Phát triển kinh tế ban đêm là một động lực mới cho tăng trưởng kinh tế. Ngoài ra, trong bối cảnh cạnh tranh kinh tế quyết liệt, các quốc gia đều phải nỗ lực tìm kiếm và tạo lập lợi thế cạnh tranh mới. Việc tận dụng, nắm bắt cơ hội từ các mô hình kinh tế mới, trong đó có kinh tế ban đêm, sẽ là yếu tố giúp nâng cao lợi thế cạnh tranh dài hạn ở Việt Nam. Do vậy, Việt Nam cần có sự đánh giá về tiềm năng phát triển, cơ hội, thách thức, yếu tố tác động, để từ đó có giải pháp khai thác và phát triển tối đa tiềm năng kinh tế ban đêm trong thời gian tới.

Ở cấp trung ương, cần rà soát, hoàn thiện chính sách và tạo hành lang pháp lý thống nhất về phát triển kinh tế ban đêm. Khung pháp lý về kinh tế ban đêm cần quy định về: loại hình kinh doanh; khu vực kinh doanh; thời gian hoạt động; giấy phép hoạt động; tiêu chuẩn hoạt động; chính sách về giao thông; chính sách về an ninh, trật tự; chính sách khuyến khích, hỗ trợ thương nhân, người tiêu dùng, khách du lịch tham gia hoạt động kinh tế ban đêm. Đồng thời, quy định và phân định rõ trách nhiệm, thẩm quyền giữa các cơ quan quản lý nhà nước trong quản lý hoạt động kinh tế ban đêm.

Cần gắn phát triển kinh tế ban đêm với phát triển văn hóa, xác định nội hàm văn hóa của từng địa phương. Đây là yếu tố quan trọng, tạo nên bản sắc thu hút người dân và khách du lịch. Do vậy, phát triển các hoạt động biểu diễn văn hóa truyền thống kết hợp với việc xây dựng các khu chợ, trung tâm thương mại hoạt động vào ban đêm.

Phát triển kinh tế ban đêm cần dựa trên quan điểm là phát triển bền vững. Cần tạo môi trường du lịch và dịch vụ bền vững, có trách nhiệm với môi trường và xã hội. Kinh tế ban đêm cũng đối mặt nhiều rủi ro, thách thức liên quan đến an ninh trật tự, ô nhiễm tiếng ồn, rác thải... và chưa có khung pháp lý, chính sách thúc đẩy loại hình này. Đi cùng với tác động tích cực của kinh tế ban đêm như tạo công ăn việc làm, tăng thu nhập cho người dân, vẫn tồn tại những bất cập trong công tác quản lý, điều hành, đặc biệt là nguy cơ gia tăng các tệ nạn xã hội như: mại dâm, ma túy, cờ bạc... Điều này cần được phân tích, đánh giá một cách khách quan và đưa ra những khuyến cáo kịp thời nhằm phòng ngừa, ngăn chặn những tác động xấu của kinh tế ban đêm với tình hình an ninh, trật tự xã hội.

Trong bối cảnh của việc thúc đẩy chuyển đổi số, xu hướng tiêu dùng du lịch và dịch vụ cũng có thay đổi, đó là chuyển từ hình thức chi trả tiền mặt sang thanh toán thẻ, sử dụng các ứng dụng thanh toán trên điện thoại thông minh. Việt Nam cần chuẩn bị tốt cả cơ sở hạ tầng dịch vụ tài chính để đáp ứng nhu cầu tiêu dùng mới...

Ở cấp địa phương, căn cứ tình hình, đặc thù và nhu cầu phát triển, các địa phương chủ động rà soát chính sách liên quan đến phát triển kinh tế ban đêm; đồng thời, tháo gỡ, hoặc kiến nghị các cấp có thẩm quyền xem xét, tháo gỡ khó khăn để thúc đẩy phát triển kinh tế ban đêm. Căn cứ vào nét đặc sắc văn hóa cụ thể của địa phương mình, xây dựng các chính sách và mô hình để phát huy bản sắc văn hóa của địa phương, thu hút khách du lịch.

5. Kết luận

Nhìn chung, Trung Quốc đã đưa ra các chính sách phát triển kinh tế ban đêm cả về vĩ mô lẫn vi mô. Các chính sách này đã giúp hoàn thiện về mặt chế độ, xây dựng cơ sở hạ tầng, tăng cường an ninh, xây dựng giao thông,... để tạo mọi điều kiện thuận lợi phát triển kinh tế ban đêm. Ta thấy quy mô và tốc độ tăng trưởng kinh tế ban đêm ở Trung Quốc ngày càng tăng lên, khối lượng giao dịch cũng tăng nhanh. Các lĩnh vực chủ yếu phát triển nhất của kinh tế ban đêm ở Trung Quốc hiện nay là: mua sắm, văn hóa giải trí và ẩm thực. Đây là ba mảng lớn nhất, mang lại nhiều lợi nhuận nhất. Tuy nhiên, để kinh tế ban đêm phát triển hơn nữa, Trung Quốc vẫn cần đưa ra các giải pháp để giải quyết các vấn đề như: đảm bảo an ninh, vệ sinh môi trường, an toàn thực phẩm,... Đây là những vấn đề nổi cộm nhất khi các con phố và trung tâm mua sắm tiến hành hoạt động kinh doanh về đêm. Đồng thời, Trung Quốc hiện đang chủ trương đưa các nét văn hóa đặc sắc của đất nước mình vào kinh tế ban đêm, từ đó sẽ tăng lượng du khách quốc tế, quảng bá văn hóa cho đất nước. Vì thế, đất nước này còn cần nhiều biện pháp hơn nữa để kết hợp văn hóa với kinh tế ban đêm.

Tài liệu tham khảo

1. Nhân dân nhật báo (2019), “Trung Quốc vì sao phải phát triển kinh tế ban đêm?”, ngày 10/10 [人民日报, 中国为什么要发展夜间经济?].
2. Nhân dân nhật báo (2020), “Tốc độ tăng trưởng tiêu dùng ban đêm chậm lại: Quy mô kinh tế ban đêm của Trung Quốc năm nay dự tính 30 nghìn tỷ NDT”, ngày 15/7 [人民日报, 2020-07-15, 夜间消费加速回暖 机构: 今年我国夜经济规模预计 30 万亿元].

3. Ngôn Cửu (2020), “Phân tích hiện trạng phát triển kinh tế ban đêm ở Trung Quốc năm 2020 và kiến nghị, cần chú trọng bồi dưỡng nội hàm văn hóa”, <https://www.huaon.com/channel/trend/672654.html>, truy cập ngày 30/6/2022 [言九, 2020, 2020 年中国夜间经济行业发展现状与建议分析·需注重文化内涵培育].
4. Mạng Chính phủ Trung Quốc (2019a), “Ý kiến của Văn phòng Quốc Vụ Viện về việc tăng cường lưu thông, thúc đẩy tiêu dùng thương mại”, http://www.gov.cn/zhengce/content/2019-08/27/content_5424989.htm, truy cập ngày 30/6/2022 [中国政府网, 2019, 国务院办公厅关于加快发展流通 促进商业消费的意见].
5. Mạng Chính phủ Trung Quốc (2019b), “Ý kiến của Văn phòng Quốc vụ viện về việc tiếp tục đẩy mạnh tiềm lực tiêu dùng văn hóa và du lịch”, http://www.gov.cn/zhengce/content/2019-08/23/content_5423809.htm, truy cập ngày 30/6/2022 [中国政府网, 2019, 国务院办公厅关于进一步 激发文化和旅游消费潜力的意见].
6. Mạng Pháp luật (2021), “Thông báo về công tác triển khai xây dựng khu trung tâm tiêu dùng văn hóa và du lịch ban đêm cấp quốc gia đầu tiên”, <https://www.lawxp.com/statute/s2087781.html>, truy cập ngày 2/7/2022 [LawXp, 2021, 文化和旅游部办公厅关于开展第一批国家级夜间文化和旅游消费集聚区建设工作的通知].
7. Mạng Tài chính thứ nhất (2019), “Kinh tế ban đêm ở các thành phố Trung Quốc phát triển, hơn 40 thành phố công bố chính sách kinh tế ban đêm”, <https://m.yicai.com/news/100417162.html>, truy cập ngày 30/6/2022 [第一财经, 2019, 中国城市夜间经济发力 40 多个城市发布夜间经济政策].
8. Mạng Thanh niên Trung Quốc (2019), “Các biện pháp làm phong phú kinh tế ban đêm được các địa phương đưa ra trở thành điểm sáng trong tiêu dùng”, http://finance.youth.cn/finance_gdxw/201910/t20191012_12091877.htm, truy cập ngày 30/6/2022 [中国青年网, 2019, 多地出台措施丰富“夜生活” 夜间经济成消费新亮点].
9. Mạng Thông tin Kinh tế ngành nghề Trung Quốc (2020), “Phân tích hiện trạng phát triển ngành tiêu dùng ban đêm ở Trung Quốc năm 2020”, <http://www.cinic.org.cn/sj/sdxz/xfsc/961375.html>, truy cập ngày 30/6/2022 [中国产业经济信息网, 2020, 2020 年中国夜间消费行业发展现状分析].
10. Sohu (2019), “Không đơn giản! Văn phòng Quốc vụ viện liên tiếp công bố hai văn bản đề cập đến kinh tế ban đêm”, https://www.sohu.com/a/357406860_160257, truy cập ngày 30/6/2022 [Sohu, 2019, 不简单 国办连发两文提到的夜间经济].
11. Sohu (2020a), “Giải thích: Hiện trạng, vấn đề và đối sách cho sự phát triển kinh tế ban đêm ở Trung Quốc”, https://www.sohu.com/a/381642939_100009111, truy cập ngày 30/6/2022 [Sohu, 2020, 解读: 我国夜间经济发展的现状、问题与对策].
12. Sohu (2020b), “iiMedia công bố Báo cáo phát triển kinh tế ban đêm ở Trung Quốc năm 2020 và phân tích các trường hợp thành phố điển hình”, https://www.sohu.com/a/428486372_168681, truy cập ngày 30/6/2022 [Sohu, 2020, 艾媒咨询发布《2020 年中国夜间经济发展监测及典型城市案例分析报告》].
13. Sohu (2020c), “Kim ngạch tiêu dùng ban đêm ở các cửa hàng nhỏ chiếm gần 40%”, https://www.sohu.com/a/412933218_100023701, truy cập ngày 30/6/2022 [Sohu, 2020, 小店夜间消费额占近四成].
14. Sohu (2021a), “Công bố Báo cáo sức ảnh hưởng của kinh tế ban đêm ở các thành phố Trung Quốc năm 2020”, https://www.sohu.com/a/446389007_645119, truy cập ngày 30/6/2020 [Sohu, 2021, [《中国城市夜经济影响力报告(2020)》发布].

15. Sohu (2021b), “Phân tích số liệu kinh tế ban đêm: Quý 1 năm 2021, các hoạt động giải trí ban đêm của 68,1% người tiêu dùng Trung Quốc tập trung trên mạng”, https://www.sohu.com/a/462340376_120205287, truy cập ngày 30/6/2022 [Sohu, 2021, 夜间经济行业数据分析：2021Q1 中国 68.1%消费者夜间文娱活动集中在线上].
16. Trung tâm Nghiên cứu nâng cấp ngành nghề iiMedia (2021), “Đo lường và giám sát kinh tế ban đêm ở Trung Quốc năm 2021-2022 và phân tích trường hợp điển hình”, <https://www.iimedia.cn/c400/77499.html>, truy cập ngày 30/6/2022 [艾媒产业升级产业研究中心, 2021, 《艾媒咨询|2021-2022 年中国夜间经济监测及典型城市案例分析》].
17. Viện Nghiên cứu ngành nghề thương nghiệp Trung Quốc (2020 a), “Tổng hợp chính sách khuyến khích phát triển kinh tế ban đêm mới nhất được các địa phương Trung Quốc công bố năm 2020”, <https://www.askci.com/news/chanye/20200721/1543231164469.shtml>, truy cập ngày 30/6/2022 [中商产业研究院, 2020, 2020 年中国各地最新鼓励夜间经济发展政策汇总一览（表）].
18. Viện Nghiên cứu ngành nghề thương nghiệp Trung Quốc (2020 b), “Trùng Khánh công bố Kế hoạch hành động tiếp tục phát triển kinh tế ban đêm, xây dựng bộ cụ phát triển kinh tế ban đêm 1+10+N”, <https://www.askci.com/news/zszc/20200721/1345101164452.shtml>, truy cập ngày 5/6/2022 [Askci, 2020, 重庆发布加快夜间经济发展行动计划 构建“1+10+N” 夜间经济发展格局].
19. Web Chính quyền nhân dân huyện Hoa Dung (2020), “Thông báo về việc làm tốt công tác giao thông vận tải, thúc đẩy tiêu dùng mở rộng và nâng cao chất lượng”, http://www.huarong.gov.cn/33159/37006/37008/37033/37227/content_1718716.html, truy cập ngày 8/6/2022 [Hua Rong, 2020, 交通运输部办公厅关于做好交通运输促进消费扩容提质有关工作的通知].